

MOGUĆNOSTI PRIMJENE BIBLIOTERAPIJE U RADU S DJECOM I OMLADINOM S POREMEĆAJIMA U PONAŠANJU U INSTITUCIONALNOM TRETMANU

Antonija Žižak, Josipa Bašić i
Vlasta Poldrugač

Fakultet za defektologiju
Sveučilišta u Zagrebu

Originalni znanstveni članak
UDK: 376.58

SAŽETAK

Ovaj rad je dio pilot-istraživanja "Mogućnost primjene biblioterapije u radu s djecom i omladinom s poremećajima u ponašanju u institucionalnom tretmanu", čiji se cilj odnosi na provjeru mogućnosti primjene i evaluacije metode biblioterapije. Istraživanje je provedeno na ukupnom uzorku od 48 odgajnica Odgojnog doma Bedekovčina. Za potrebe istraživanja formirana su dva subuzorka; 27 maloljetnica činilo je grupu u kojoj je primjenjivana biblioterapija (eksperimentalna), a s 21 maloljetnikom (kontrolna grupa) ova metoda nije bila primjenjivana. Ispitivanje je provedeno u toku 1986. godine.

U skladu s dosadašnjim malobrojnim istraživanjima postavljena je hipoteza prema kojoj su u eksperimentalnoj grupi, za razliku od kontrolne, očekivani značajni pozitivni pomaci u području socijalne zrelosti, interesa i odnosa prema čitanju.

Dobiveni rezultati u obje vremenske točke (prije i nakon primjene biblioterapije) analizirani su na osnovi analize varijance—diskriminativne analize po programu SDA.

Analiza rezultata za prvu vremensku točku ukazuje na postojanje značajnih razlika u odnosu na razinu socijalne zrelosti, interes i odnos prema čitanju; pri čemu je eksperimentalna grupa postigla niže rezultate u oba navedena područja, a kontrolna upravo obrnuto. Diskriminativna funkcija u prvoj vremenskoj točki opisana je kao ona koja definira nižu razinu socijaliziranosti.

Struktura rezultata u drugoj vremenskoj točki ukazuje, također, na razlike između eksperimentalne i kontrolne grupe. Karakter razlika upućuje na mogući zaključak da metoda biblioterapije značajno doprinosi porastu razine socijalne zrelosti u eksperimentalnoj grupi, ali ne i pozitivnim promjenama u području interesa i odnosa prema čitanju.

1. UVOD

Postojeći sociopedagoški model institucionalnog tretmana djece i omladine s poremećajima u ponašanju ima za cilj unapređivanje razine socijalne zrelosti odgajnika, a temelji se, primarno, na interakcijama s pojedincima i grupama. Njegova kompleksnost rezultat je kako strukture populacije i ciljeva tretmana tako i sadržaja, postupaka i uvjeta koji omogućavaju njegovu realizaciju. Upravo sociopedagoški model tret-

mana dopušta primjenu ne samo i isključivo klasičnih pedagoških postupaka nego i niza drugih humanistički usmjerenih metoda i tehnika. Tako je u traganju za postupcima koji omogućavaju transformaciju ponašanja, a koji su istovremeno u svojoj osnovi i pedagoški i humani i dinamični, nastala ideja da se ispituju mogućnosti primjene metode biblioterapije u radu s omladinom s poremećajima u ponašanju koja se nalazi u institucionalnom tretmanu.

2. METODA BIBLIOTERAPIJE

Što ostane nakon pročitane knjige?

Što se dešava u procesu čitanja i kako je moguće organizirati i voditi taj proces pa da i najskrivnije vrijednosti literature budu iskorištene?

Primjenom metode biblioterapije prednosti i vrijednosti literature dolaze potpunije do izražaja. Najčešće se preporučuju za čitanje one knjige koje opisuju probleme i situacije s kojima se pojedinac, kojemu je knjiga namijenjena, upravo susreće. Terapeutski efekti temelje se na analiziranju sadržaja, pojedinih situacija i likova s djetetom, odnosno maloljetnikom u svrhu poticanja na pronalaženja najadekvatnijih rješenja za njegove vlastite probleme¹. Osim tih, direktno uočljivih efekata koji nastaju primjenom biblioterapije, moguće je spomenuti i pojačanu samoaktivnost, samorazumijevanje i brigu za sebe za mijenjanje stavova i emocija u pozitivnom smjeru (Thomas, 1960). Uz navedene efekte na ličnost i ponašanje Tiedt (1968) navodi svojevrsnu pomoć procesu identifikacije, širenje znanja i bogaćenje iskustva, pozitivniji stav prema knjizi i školi uopće te veoma značajno bogaćenje rječnika.

Višebrojne i raznolike definicije biblioterapije^{2,3,4} posljedica su različitih teorijskih pristupa i usmjerenja (Bakarišić, Visić, 1984). Kada su u pitanju istraživanja vezana uz tu metodu, moguće je govoriti

o tri globalne orijentacije: psihijatrijskoj (medicinskoj) psihološkoj i edukativnoj (Thomas, 1960), pri čemu je većina istraživanja bila kazuistički orijentirana, te je glavna oznaka istraživanja na tom području nedovoljno prisustvo elemenata znanstvenosti, i to kako na planu teoretske koncipiranosti tako i u odnosu na postojanje i adekvatnosti instrumenata za mjerenje efekata postignutih primjenom te metode. Dostupna literatura, također, omogućava i konstataciju da su istraživanja u području psihijatrije uglavnom orijentirana na prikaz i analizu slučajeva (Griffin, 1980; McInnis, 1982; Stravinski i Shaha, 1983; Fasson i Hustain, 1984; Windsov i Bartlett, 1984).

Primjena metode biblioterapije u odgojne svrhe počinje nešto kasnije nego u psihijatrijske i vezana je uz ime Clare Kircher. Svoju afirmaciju u sferi odgoja ta je metoda doživjela upravo primjenom u radu s "problematičnom djecom i adolescentima" (Thomas, 1960).

Šezdesetih godina Mary Thomas je ispitala efikasnost metode biblioterapije u odnosu na povećanje psihosocijalne zrelosti i sposobnosti čitanja kod "delinkventnih, neprilagođenih i emocionalno oštećenih" maloljetnica koje su se nalazile u instituciji za resocijalizaciju. Efikasnost biblioterapije mjerena je u dvije grupe od po 35 ispitanica primjenom California Reading Test i California Personality Test te po-

¹Opširnije o potrebi primjene metode biblioterapije u radu s djecom i omladinom s poremećajima u ponašanju vidi u Žižak, 1985.

²Biblioterapija je sveobuhvatna znanstvena aplikacija literature u svrhu ostvarenja terapeutskih ciljeva (Griffin, 1980).

³Prema Russell i Shrods, biblioterapija je proces dinamičke interakcije između ličnosti čitaoca i literature – interakcija koja može koristiti ličnom prilagođavanju, određenju i razvoju (Bakarišić, Visić, 1984).

⁴Biblioterapija je reedukativna i rekonstruktivna metoda koja primjenom "recept"-knjige obogaćuje intelekt i emocije zdravim i poželjnim principima ponašanja i vrijednim idejama, a istovremeno omogućava i oslobađanje napetosti (Thomas, 1960).

sebno strukturiranim intervjuom. Taj relativno opsežan instrumentarij (za takvu vrstu istraživanja) primijenjen je prije i nakon primjene metode biblioterapije. Grupe su se međusobno razlikovale s obzirom na vremenski period u kojem je biblioterapija bila primjenjivana (3 i 6 mjeseci). Rezultati su bili analizirani na deskriptivnoj razini i ukazuju na veću efikasnost biblioterapije u povećanju razine psihosocijalne zrelosti nego u podizanju sposobnosti čitanja. Iako je uzorak bio mali, autor konstatira da je primijećena tendencija da teže emocionalno oštećene maloljetnice više čitaju te da su te ispitanice imale i veće pomake u smjeru prihvatanja adekvatnijih oblika ponašanja (Thomas, 1960).

Kao i većina terapijskih metoda i biblioterapije je proces, proces čija efikasnost ne ovisi samo o sudionicima nego i mediju — knjizi. Isto tako, kao i većina drugih metoda, i biblioterapija ima ograničenja u odnosu na istraživanja koja bi provjeravala kako njene mogućnosti, tako i njena ograničenja. Većina autora (Thomas, 1960; Bakarišić, Visić, 1984; Fasson, Husband, 1984) naglašava da su mnogi kompleksni problemi vezani uz organizirana i sistematizirana istraživanja. Radi se o momentima kao što su definiranje primjerenosti dužine trajanja primjene metode, mogućnost da se drugi utjecaji — faktori isključivo ili potpuno kontroliraju, problemi konstrukcije i/ili izbora instrumentarija kojima je moguće mjeriti promjene izazvane čitanjem, dakle doživljavanjem, problemi edukacije te ujednačavanja i objektiviziranja utjecaja različitih realizatora iste metode i sl.

3. CILJ I HIPOTEZE ISTRAŽIVANJA

3.1 Cilj

Ovo pilot-istraživanje ima za cilj ispitati mogućnost primjene biblioterapije, kao i evaluaciju te metode u institucionalnom tretmanu ženske omladine s poremećajima u ponašanju. Ujedno se želi prikazati instrumentarij kojim su se mjerili efekti primjene biblioterapije.

3.2 Hipoteze

Na osnovi malobrojnih istraživanja, koja su isključivo stranog porijekla (Thomas, 1960), kao i očekivanja autora ovog rada postavljena je samo jedna hipoteza.

H_1 — U grupi ispitanica s kojima je u toku tretmana primjenjivana biblioterapija doći će do značajnijeg porasta u nekim područjima socijalne zrelosti i podizanju interesa za čitanje za razliku od grupe ispitanica u kojoj se biblioterapija nije primjenjivala, a kod kojih se ne očekuje porast.

4. METODE RADA

4.1 Uzorak

Populaciju iz koje je uzet uzorak ispitanika čine maloljetnice Odgojnog doma u Bedekovčini, koje su početkom 1986. godine bile u tretmanu, kod kojih je prošao period adaptacije na uvjete institucionalnog tretmana i koje nisu pred otpustom.

Kako je ovo istraživanje eksperimentalnog karaktera, formirana su dva uzorka. U eksperimentalnu grupu (u kojoj se primjenjivala biblioterapija) ušlo je 27 maloljetnica iz tri odgojne grupe. U kontrolnu grupu

pu (u kojoj se biblioterapija nije primjenjivala) ušlo je 21 maloljetnica iz preostale tri odgojne grupe.

Odgojne grupe iz kojih su uzete maloljetnice u eksperimentalnu ili kontrolnu grupu izjednačene su uglavnom po veličini, uvjetima života i mogućnostima tretmana, dok se to ne može reći za najrazličitije stručno—objektivne pretpostavke (drugi odgajatelj, različita grupna atmosfera, različita struktura grupe, individualne razlike i sl.).

4.2 Mjerni instrumenti

Kako je ovo istraživanje među prvima takve vrste u nas, osnovni problem bio je pronaći ili konstruirati instrumentarij kojim će se moći zadovoljiti ciljevi rada.

Mjerni instrumenti⁵ primijenjeni u ovom istraživanju jesu:

1. Upitnik B
2. Strukturirana autobiografija
3. Strukturirana biografija
4. Skala Z
5. Lista unaprijed definiranih kategorija ponašanja.

Svi mjerni instrumenti, osim Skale Z, konstruirani su za potrebe ovog istraživanja na Fakultetu za defektologiju Sveučilišta u Zagrebu. Skala Z preuzeta je od Hrnjice (1982) i djelomično skraćena.

Upitnik B konstruiran je sa svrhom upoznavanja interesa ispitanika u kojima se posebno prate mjesto i uloga čitanja, te neke karakteristike čitanja. Sastoji se od 10 pitanja čiji su odgovori navedeni ili ih ispitanik nadopunjuje.

Strukturirana autobiografija i strukturirana biografija konstruirane su kao testovi nedovršenih rečenica s ciljem opisivanja glavnog problema ispitanika onako kako ih

oni sami prepoznaju i doživljavaju ili kako ih procjenjuju njihovi odgajatelji. U jednom i drugom Upitniku nalazi se 11 istih nedovršenih rečenica koje dovršavaju ispitanici, odnosno odgajatelji. Treba napomenuti da su za procjenu odgovora 11 nedovršenih rečenica formirani kriteriji po kojima je nakon ispitivanja vršena procjena.

Skalom Z, čiji je autor S. Hrnjica (1982), želi se mjeriti zrelost ličnosti (socijalna zrelost), te se u odnosu na populaciju djece i omladine s poremećajima u ponašanju pristupilo djelomičnom skraćivanju navedene skale. Uzeto je sedam mjerila zrelosti — spremnost na pomaganje, poštovanje i uvažavanje mišljenja drugih, prilagođenost na život u kolektivu, sigurnost u ponašanju, sposobnost za samokontrolu, samokritičnost i kritičnost.

Lista unaprijed definiranih kategorija ponašanja (Lista UDKP) jest jedinstven instrument sa skalom Z. Listom je obuhvaćeno sedam istih mjerila zrelosti, unutar kojih se navode karakteristična ponašanja i time omogućava odgajateljima lakša i ujednačena procjena zrelosti. Osim toga, Lista UDKP popunjava se u dužem vremenskom periodu pa tek nakon toga slijedi procjena po skali Z, čime se smanjuje subjektivnost u procjenjivanju.

4.3 Metode obrade

U obradi podataka primijenjena je jednostavna diskriminativna analiza prema programu SDA (Štalec i Momirović, 1984).

4.4 Način i vrijeme ispitivanja

Da bi se mogle pratiti promjene u ponašanju, stupanj zrelosti ispitanika obiju grupa, bilo je potrebno na samom početku rada, prije početka primjene biblioterapije,

⁵Zbog ograničenog prostora upitnici nisu štampani pa se čitaoci upućuju na autore rada.

izvršiti ispitivanje. Za eksperimentalnu i kontrolnu grupu ispitivanje je izvršeno u istom vremenskom periodu (drugi i treći mjesec 1986. godine). U tom vremenu primijenjeni su svi mjerni instrumenti.

Primjenom metode biblioterapije započelo se 1. 5. 1986. godine, a provodili su je odgajatelji⁶ Doma za odgoj – Bedekovčina, koji su prethodno instruirani.

Primjeni biblioterapije prethodio je izbor knjiga⁷ koje su svrstane u ove skupine: knjige za tinejdžere, knjige čiji su junaci "mlade–problem" osobe, knjige koje pomažu formiranju karaktera, "uzor"–knjige, knjige koje poučavaju o međuljudskim odnosima, "lako čitljive knjige" i knjige koje mladi vole. Knjige su članovima eksperimentalne grupe ponuđene na čitanje, a nakon pročitane knjige, ili u toku čitanja (što se prepuštalo ispitanicima), vođen je razgovor ispitanica s odgajateljima, koji je usmjeren na: prepoznavanje problema u knjizi (1), prepoznavanje vlastitog problema i način povezivanja s problemom u knjizi (2), razmišljanja u odnosu na rješenja u knjizi – mogućnost prenošenja ili pronalaženja vlastitog rješenja (3).

Nakon šest, odnosno sedam mjeseci rada pristupilo se drugom ispitivanju (od 1. 12. do 16. 12. 1986) s istom baterijom instrumenata i kontrolne i eksperimentalne grupe.

5. REZULTATI I INTERPRETACIJA

U evaluaciji primjene metode biblioterapije u institucionalnom tretmanu djece i omladine s poremećajima u ponašanju pošlo se od traženja razlika u razinama nekih područja socijalne zrelosti, interesa za čitanje i odnosa prema čitanju. Te razlike

analizirane su na osnovi analize varijance (razlike između kontrolne i eksperimentalne grupe uspoređivanjem aritmetičkih sredina varijabli) i diskriminativne analize (uspoređivanje kontrolne i eksperimentalne grupe u dvije vremenske točke).

Promatrana područja socijalne zrelosti mjerena su s ukupno 18 varijabli (SPREM, POSTO, PRILA, SIGUR, SPOSO, SKRIT, KRITI, DJETI, MLADA, ZAVOD, POMAG, DOBRO, LJUBA, PRIJA, PROBL, UDARI, ITIKA, JABIH), a interes i odnos prema čitanju s 10 varijabli (ZABAV, BIRAT, NASLO, VLIST, ARENA, LEKTI, KNJIGA, VREME, KOMEN, JUNAK).

Zbog metodoloških problema iz područja socijalne zrelosti uzete su u daljnju analizu samo varijable sadržane u strukturiranoj autobiografiji (DJETI, MLADA, ZAVOD, POMAG, DOBRO, LJUBA, PRIJA, PROBL, UDARI, ITIKA, JABIH). U nastavku rada na primjeni biblioterapije prići će se prethodnoj faktorskoj analizi i item–analizi navedenih upitnika, što će omogućiti kompletniju obradu dobivenih rezultata. Za sada to nije bilo moguće zbog kratkoće vremena.

5.1 Rezultati ispitivanja kontrolne i eksperimentalne grupe u prvoj vremenskoj točki

Tablica 1

Značajnost diskriminativne funkcije za prvu vremensku točku kontrolne i eksperimentalne grupe			
XA_1	XA_2	F	Q
-.79	.62	17.67	.0001

⁶Verica Belužić, Slavica Hohnjec i Božena Očić.

⁷Antonija Žižak i bibliotekari Knjižnice "Medveščak" Zagreb.

Budući da su diskriminativnoj analizi podvrgnute samo dvije grupe, izolirana je jedna diskriminativna varijabla. Navedeni rezultati (tablica 1) ukazuju da se kontrolna i eksperimentalna grupa u prvoj vremenskoj točki značajno razlikuju. Takvi rezultati nisu bili očekivani. Pretpostavljalo se da se odgojne grupe, koje su slučajnim izborom pripale u kontrolnu ili eksperimentalnu skupinu, značajnije ne razlikuju u odnosu na obilježja koja su mjerena povodom primjene metode biblioterapije. Prvo mjerenje, izvršeno prije primjene metode biblioterapije (prva vremenska točka), ukazuje da je za kontrolnu grupu značajno da je interes za čitanje te odnos prema knjizi kao i odnos prema sebi, vlastitim problemima i

načinu njihova rješavanja nešto viši. Eksperimentalna grupa, s druge strane, na početku ispitivanja pokazuje manji interes za čitanje i nedovoljno realan odnos prema sebi i načinu rješavanja vlastitih problema.

Možda je pri projektiranju načina primjene metode biblioterapije u eksperimentalnoj grupi (izbor knjiga prema problemu kako su naprijed opisani, grupna analiza pročitanoog teksta i sl.) trebalo voditi računa o navedenim općim karakteristikama eksperimentalne grupe, što u ovom pilot—istraživanju nije učinjeno.

Prije konstatirane razlike između kontrolne i eksperimentalne grupe uvidom u rezultate prikazane u tabeli 2 dobivaju jasniji smisao. Naime, svega dvije od ukupno

Tablica 2

Struktura diskriminativne funkcije (A), diskriminativni koeficijenti (DC) i jednofaktorska analiza varijance (1. vremenska točka)

Varijabla	A	DC	XA ₁	XA ₂	F	Q
ZABAV	-.52	-.30	.24	-.18	2.09	.15
BIRAT	-.31	-.30	.24	-.19	2.16	.15
NASLO	-.23	-.09	.07	-.05	.17	.68
VLIST	-.29	.19	-.15	.11	.79	.38
ARENA	-.35	-.25	.20	-.16	1.49	.23
LEKTI	-.18	-.02	.02	-.01	.01	.91
KNIGA	-.55	-.41	.32	-.25	4.05	.05
VREMA	-.41	-.16	.12	-.10	.56	.45
KOMEN	-.42	-.18	.14	-.11	.74	.39
JUNAK	.14	.15	-.12	.09	.51	.48
DJETI	.60	.16	-.13	.10	.57	.46
MLADA	.33	-.05	.04	-.03	.06	.81
ZAVOD	.30	.11	-.09	.07	.29	.59
POMAG	.63	.47	-.37	.29	5.61	.02
DOBRO	.19	.04	-.02	.02	.03	.86
LJUBA	.40	.27	-.22	.17	1.76	.19
PRIJA	.35	.07	-.06	.04	.11	.73
PROBL	-.01	-.14	.11	-.09	.47	.50
UDARI	.16	.18	-.15	.11	.77	.38
ITIKA	.30	.09	-.08	.06	.20	.65
JABIH	-.12	-.24	.19	-.15	1.28	.26

21 varijable, kojima su mjerena neka područja socijalne zrelosti i odnos prema čitanju, statistički značajnije doprinose definiranju diskriminativne funkcije. To su varijable KNIGA, koja informira o sjećanju na posljednju pročitano knjigu izvan popisa obavezne školske lektire, i varijable POMAG, koja informira o načinu prihvaćanja i pružanja pomoći od drugih ljudi (drugim ljudima). Samo na osnovi dvije varijable, čiji je doprinos definiranju diskriminativne funkcije statistički značajan, teško je imenovati tu funkciju koja značajno diskriminira kontrolnu i eksperimentalnu grupu. Radi se o varijablama koje ukazuju na skupinu maloljetnica koje se ne sjećaju zadnje pročitane knjige izvan popisa obavezne školske lektire, a koje su usmjerene na prihvaćanje pomoći od drugih ljudi, ali ne i na pružanje pomoći drugima (egocentrične). Sve to, zapravo, ukazuje da se tu diskriminativnu varijablu može definirati kao varijablu niže razine socijaliziranosti. Toj nepovoljnijoj poziciji bliža je eksperimentalna skupina.

Pozicije koje varijable KNIGA i POMAG imaju kao manifestne varijable potvrđuju opću poziciju kontrolne i eksperimentalne grupe u prvom ispitivanju.

5.2 Rezultati ispitivanja kontrolne i eksperimentalne grupe u drugoj vremenskoj točki

Rezultati dobiveni mjerenjem u drugoj vremenskoj točki zapravo su oni rezultati na osnovi kojih očekujemo da se može govoriti o eventualnom utjecaju primjene metode biblioterapije u eksperimentalnoj skupini na nekim područjima socijalne zrelosti te interesa i odnosa prema čitanju.

Tablica 3

Značajnost diskriminativne funkcije za drugu vremensku točku kontrolne i eksperimentalne grupe

XA_1	XA_2	F	Q
1.07	-.84	43.84	.0000

Iz tablice 3 vidljivo je da se eksperimentalna i kontrolna skupina značajnije razlikuju. Prema pozicijama eksperimentalne i kontrolne grupe postavljenu hipotezu moguće je potvrditi u potpunosti. Pomaci u kontrolnoj skupini ukazuju na zadržavanje interesa i odnosa prema čitanju na istoj razini, što nije slučaj s odnosom prema sebi i načinu rješavanja vlastitih problema. Naime, kontrolna grupa u drugoj vremenskoj točki pokazuje nižu razinu socijaliziranosti, koja se očituje kroz neprihvaćanje kritike, odnosno otpor prema kritici, usmjerenost na sebe u području prijateljstva i traženja nerealnih modela identifikacije (vidi tablicu 4).

Iz skupine varijabli koje su definirale interes i odnos prema čitanju, a za koje su respondenti bili sami odgajanci (maloljetnice) izdvojene su samo dvije varijable (KNIGA, VREME). Prema njihovim pozicijama eksperimentalna grupa pokazuje snižen interes za čitanje, odnosno on ostaje na istoj razini kao u prvom mjerenju, što bi moglo ukazivati na slabiji ili nikakav utjecaj biblioterapije na to ispitivano područje. Takav zaključak treba značiti da se možda primjenom biblioterapije relativno teško postižu pomaci u interesima i odnosu prema knjizi, pogotovo ukoliko se ta metoda relativno kratko primjenjuje. Kako

Tablica 4

Struktura diskriminativne funkcije (A), diskriminativni koeficijenti (DC) i jednofaktorska analiza varijance (2. vremenska točka)

Varijabla	A	DC	XA ₁	XA ₂	F	Q
ZABAV	.26	.13	.14	-.11	.75	.39
BIRAT	-.07	-.07	-.07	.05	.18	.68
NASLO	.08	-.02	-.02	.01	.01	.91
VLIST	.42	.20	.21	-.17	1.67	.20
ARENA	-.28	-.22	-.23	.18	2.02	.16
LEKTI	.26	.14	.16	-.12	.88	.35
KNIGA	.54	.49	.52	-.41	12.39	.00
VREMA	.40	.32	.34	-.27	4.76	.03
KOMEN	.07	.02	.02	-.01	.01	.92
JUNAK	.31	.08	.09	-.07	.27	.61
DJETI	-.06	-.06	-.06	.05	.13	.72
MLADA	.19	.04	.04	-.03	.05	.82
ZAVOD	.33	.10	.11	-.08	.41	.53
POMAG	.34	.21	.22	-.17	1.88	.18
DOBRO	-.05	-.18	-.19	.15	1.40	.24
LJUBA	.30	.12	.13	-.10	.61	.44
PRIJA	.52	.37	.39	-.31	6.32	.02
PROBL	-.22	-.08	-.09	.07	.26	.61
UDARI	-.31	-.25	-.26	.20	2.62	.11
ITIKA	.29	.30	.32	-.25	3.95	.05
JABIH	.53	.36	.39	-.30	6.01	.02

je interes za čitanje te populacije (a naročito ženske) značajno niži nego kod vršnjaka bez poremećaja u ponašanju (Dobrenić i Poldrugač, 1974) te s obzirom na saznanja o teškoćama buđenja novih ili podizanja razine postojećih interesa, ukoliko dijete (maloljetnik) nije samo motivirano, uloga specifičnih metoda, s jedne strane, i složenost i dugotrajnost tog procesa, s druge strane, postaju daleko jasniji.

U skupini varijabli kojima je definiran prostor odnosa prema sebi i načinu rješavanja vlastitih problema izdvojene su tri varijable (PRIJA, ITIKA, JABIH) prema kojima se navedene skupine značajnije razlikuju. Prema njihovim pozicijama eksperimentalna skupina pokazuje značajniji porast u

pozitivnom smjeru u odnosu na kontrolnu skupinu. Sadržaj varijabli ukazuje da eksperimentalna skupina definira prijateljstvo kao uzajamnost odnosa, nadalje, da su samokritičnije i da prihvaćaju kritiku te da su realnije u procjeni sebe gledajući se kroz modele identifikacije. S druge strane, kontrolnu skupinu karakterizira isključivo traženje prijateljstva, otpor prema kritici te traženje nedostižnih modela identifikacije.

Značajan doprinos diskriminativnoj funkciji u drugoj vremenskoj točki daju ove varijable: KNIGA, VREME, PRIJA, ITIKA, JABIH. Njihov smjer ukazuje na tendenciju egocentrične razine socijalne zrelosti u čijoj funkciji se nalazi usmjerenost na knjigu.

Ako je na osnovi pokazatelja te diskriminativne funkcije uopće⁸ moguće govoriti o pozitivnim implikacijama primjene biblioterapije u institucionalnom tretmanu djece i omladine s poremećajima u ponašanju, tada je taj pozitivan smjer potvrđen prvenstveno u onom području koje se odnosi na socijalnu zrelost. Ne radi se možda o velikim i značajnim pomacima (što je donekle onemogućeno primjenom instrumentarija koji nije u dovoljnoj mjeri doradačen), ali je vrlo vjerojatno da su pozitivni pomaci u eksperimentalnoj skupini u području socijalne zrelosti rezultati, između ostalog, i primjene metode biblioterapije (Thomas, 1960).

6. UMJESTO ZAKLJUČKA

Imajući u vidu da je ovo istraživanje pilot—istraživanje, njegovi rezultati, kao i primijenjen instrumentarij, u globalu su odgovorili na postavljene ciljeve i hipotezu.

Utvrđeno je da postoji opravdanost primjene biblioterapije u institucionalnom tretmanu ženske omladine s poremećajima u

ponašanju. Dobiveni rezultati upućuju na nekoliko metodoloških smjernica. Misli se na jasniju definiranost razine socijalne zrelosti populacije s kojom se započinje primjenjivati ta metoda, zatim na izbor materijala (knjiga) koji bi morao biti u funkciji utvrđene razine zrelosti te na vremenski okvir koji bi bio u funkciji svih karakteristika populacije.

Uočeni pozitivni pomaci u eksperimentalnoj grupi odnose se samo na područje socijalne zrelosti, a ne i na područje podizanja razine interesa za čitanje i odnosa prema knjizi općenito. To bi trebalo značiti da u vremenskom okviru, i na način na koji je biblioterapija provedena, nisu dobiveni očekivani rezultati. Uprato to upućuje na preispitivanje "moći" biblioterapije u području modifikacije interesa i stavova djece i omladine s poremećajima u ponašanju.

Autorima ostaje da dalje, baveći se kako primjenom tako i evaluacijom metode biblioterapije, pokušaju odgovoriti na ona pitanja na koja se pilot—istraživanjem još nije mogao naći odgovor.

⁸Kako je ovo istraživanje imalo karakter pilot—istraživanja, dobiveni rezultati ne omogućavaju razinu generalizacije.

LITERATURA

1. BAKARIŠIĆ, K., VISIĆ, S.: Biblioterapija: Tentativni pristup teoriji. Bibliotekarstvo, 1984. XXX, str. 51–54.
2. BARATH, A.: Biblioterapija poremaćaja ponašanja i zdravstvenih navika: Noviji trendovi na području samozaštite bolesnika. Liječnički vjesnik, 1979, 101 (10) str. 637–643.
3. DOBRENIC, T., POLDRUGAČ, V.: Neki društveno–moralni stavovi omladine s poremećajima u ponašanju. Društvo defektologa Hrvatske. Fakultet za defektologiju Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 1974.
4. FOSSON, A., HUSBAND, E.: Bibliotherapy for Hospitalized Children. South Medical Journal, 1984. 77 (3), str. 342–346.
5. GREEN, B.F., HALL, I.A.: Quantitative Methods for Literature Reviews. Annual Review of Psychology, 1984. 35, str. 37–53.
6. GRIFFIN, J.: Practical Considerations of Bibliotherapy. (u) Poetry in the Therapeutic Experience. Pergamon Press, New York, Toronto, Oxford, Sydney, Frankfurt, Paris, 1980.
7. HRNJICA, S.: Zrelost ličnosti. Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 1982.
8. MATTERSON, E.M.: Play with a Purpose. Penguin Books Ltd, New York, 1980.
9. McINNIS, K.M.: Bibliotherapy: Adjunct to Traditional Counseling with Children of Stepfamilies. Child Welfare, 1982, 61 (3), str. 153–160.
10. SABINE, P., SABINE G.: Books that Made the Diference. The Shoe String Press, Inc. Hamden, Connecticut, 1983.
11. STRAVINSKI, A., SHAHAR, A.: The Treatment of Social Dysfunction in Non–psychotic Outpatients. The Journal of Nervous and Mental Disease, 1983. Vol. 171, No 12, str. 721–728.
12. TIEDT, I.M.: Literature Learning. (U) Teaching the Desadvantaged Child. Oxford University Press. New York, London, Toronto, 1968.
13. THOMAS, M.: Bibliotherapy and the "Problem Girls", Marywood College, Scranton, 1960.
14. WELLEK, R., WARREN, A.: Theory of Literature. Penguin Books Ltd. New York, 1985.
15. WINDSOR, R.A., BARTLETT, E.E.: Emploee Self–help Smoking Cessation Programs: A Review of the Literature. Health Education Quarterly, 1984., Vol. 11 (4), str. 349–359.
16. ŽIŽAK, A.: Mogućnosti primjene biblioterapije u radu s djecom i omladinom s poremećajima u ponašanju u institucionalnom tretmanu. Naučni skup – Istraživanja u defektologiji, Beograd, 1985.

**POSSIBILITIES FOR THE APPLICATION OF BIBLIOTHERAPY IN
THE WORK WITH CHILDREN AND YOUTH WITH BEHAVIORAL
DISORDERS IN INSTITUTIONAL TREATMENT**

Summary

This work represents a pilot investigation in the project "Possibilities for the application of bibliotherapy in the work with children and youth with behavioral disorders in institutional treatment". The main goal of this project is the assessment of the possibilities of application and evaluation of the method of bibliotherapy.

Investigation was conducted on a sample of 48 patronized juvenile females in an institution for remedial education. Two groups were formed. 27 subjects were incorporated in the experimental group in which the method of bibliotherapy was applied. The control group in which this method was not applied comprised 21 subjects. Investigation was conducted in 1986 year.

On the basis on a few former investigations it was hypothesized that subjects in the experimental group will achieve more pronounced positive changes in the field of social maturity, interest and relations toward reading.

Obtained results in both temporary points (before and after bibliotherapy) were analysed by the methods of variance analysis and discriminative analysis. Before the treatment subjects in the experimental group were inferior to subjects in the control group in the level of social maturity and relations toward book reading.

Discriminative function in the first time point was described as that which defines the lower level of socialization.

Results in the second time points show also the differences between the experimental and control group. Character of these differences enables to conclude that the method of bibliotherapy raised significantly the level of social maturity in the experimental group but has not resulted in positive changes in the field of interest for and relations toward reading.